

Miłosz Makowski

III rok SS1 Ekonomia

Biznes Elektroniczny

Wydział Ekonomiczny, Uniwersytet Gdański

WOLNOŚĆ GOSPODARCZA ORAZ INTERWENCJONIZM W TEORII I PRAKTYCE EKONOMII

Wstęp

Spór dotyczący sposobu działania państwa jest nierozłącznym elementem współczesnej debaty ekonomicznej. Zwolennicy myśli klasycznej oraz neoklasycznej, krytycznie odnoszą się do ingerencji państwa w sferę gospodarczą. Przeciwni w stosunku do myśli klasyków są zwolennicy keynesowskiej teorii interwencjonizmu państwowego, prezentując sceptyczne podejście do leseferystycznej strategii państwa w kreowaniu gospodarki. Debata pomiędzy zwolennikami przeciwnych myśli ekonomicznych ma swoją genezę w czasach międzywojnia XX wieku i towarzyszy nam nadal. Długość tego sporu oraz ciągły brak konsensusu, pozwala twierdzić, że bezkompromisowe poparcie dla jednej ze stron dialogu jest błędne.

Celem artykułu, jest prezentacja głównych teorii wolności gospodarczej oraz interwencjonizmu państwowego oraz przedstawienie wpływu poszczególnych sposobów prowadzenia polityki gospodarczej na wzrost oraz rozwój gospodarczy. Do celów szczegółowych należą: prezentacja wybranych indeksów wolności gospodarczej, prezentacja Indeksu Odpowiedzialnego Rozwoju, jako jednego ze sposobów miary rozwoju gospodarczego, analiza wskaźników IOR dla Polski oraz na jej podstawie, wyznaczenie optymalnych kierunków rozwoju dla omawianego kraju. Do realizacji celu artykułu została wykorzystana metoda analizy literatury z dziedziny ekonomii, raportów ekonomicznych oraz źródeł internetowych.

1. Definicja wolności gospodarczej oraz interwencjonizmu państwowego

Aby przedstawić główne teorie wolności gospodarczej oraz interwencjonizmu państwowego, należy wpieryw określić istotę tychże pojęć. Mnogość definicji ukazuje złożony charakter debaty współczesnych ekonomistów na temat optymalnego działania państwa, w kontekście jego kontroli nad stanem

gospodarki. Na potrzeby artykułu, wykorzystywane będą pojedynczo wybrane definicje.

Pojęcie *wolności gospodarczej*, określa się jako wolność do czynności o charakterze nieszkodzącym innym jednostkom, którą rozdzielić należy ze względu na ich skutek: w pierwszym przypadku wynikiem działań jest dochód, bądź potencjał jego uzyskania, w drugim zaś, skutkiem jest wydatkowanie tychże dochodów¹. W kontekście Polski, wolność działalności gospodarczej, jako podstawę ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej, określa Konstytucja². *Interwencjonizm państwowy* definiowany jest jako system działań oraz narzędzi, wykorzystywanych przez państwo kapitalistyczne w ramach realizacji planu gospodarczego. Należy zaznaczyć, że pojęcie interwencjonizmu nie jest równoznaczne z pojęciem ingerencji państwa w gospodarkę, ponieważ dotyczy ono zdecydowanie węższego zakresu działań³. W swojej istocie, interwencjonizm jest przeciwieństwem założeń wolności gospodarczej, poprzez oddziaływanie państwa na swobodę działań jednostki w kontekście działalności gospodarczej⁴. Konstytucja RP pozwala na zastosowanie interwencjonizmu państwowego w przypadku występowania ważnego interesu publicznego⁵.

2. Główne teorie wolności gospodarczej

Za początek rozważań na temat wolności gospodarczej uznawany jest XVIII wiek. W 1776 r., w Szkocji opublikowana zostaje praca pt. *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów* autorstwa A. Smitha⁶. Zawarte w rozprawie tezy zapoczątkowały rozwój ekonomii klasycznej⁷. Liberalizm gospodarczy,

1 L. Balcerowicz, *Odkrywając wolność: przeciw zniewoleniu umysłów / wyboru tekstów dokonał i wstępem opatrzył Leszek Balcerowicz*, Zysk i S-ka Wydawnictwo, Poznań 2012, s. 40-41.

2 *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483, art. 20.

3 A. Szeworski, *Interwencjonizm państwowy w świetle historycznej ewolucji funkcji społeczno-gospodarczych państwa kapitalistycznego*, Acta Universitatis Lodziensis. Folia Oeconomica nr 72, 1987, s. 149-150, https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.hdl_11089_6149, s. 149 (dostęp: 21.02.2024).

4 *Ibidem*, s. 151.

5 *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.*, Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483, art. 22.

6 A. Smith, *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*, tł. O. Einfeld, S. Wolff, Gebethner i Wolff, Warszawa 1927, s. 5-6.

7 G. Pawłowski, *Narzędzia polityki gospodarczej proponowane przez neoklasyków (w:) Polityka gospodarcza*, red. H. Ćwikliński, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk

prezentowany przez klasyków, zakładał występowanie naturalnego mechanizmu równowagi rynkowej, a działanie państwa w kwestii jej regulacji, miało wywoływać jedynie negatywne skutki. Ekonomia klasyczna, stała również w opozycji do wszelkich praw ograniczających eksport oraz import towarów zagranicznych, argumentując to działaniem na szkodę obywateli państwa⁸. Twórca teorii klasycznej nie postulował jednak całkowitego ograniczenia działalności państwa. Swoje poparcie kierował on w stronę dbania o instytucje użyteczności publicznej, które w warunkach pełnej wolności gospodarczej nie miałyby prawa istnieć z powodu braku środków na ich utrzymanie, np. organy bezpieczeństwa oraz sektor edukacji⁹.

Monetarizm, jeden z nurtów neoklasycznych teorii ekonomii, wywodzących się od teorii klasycznej, w swoich założeniach również ograniczał działanie państwa w kontekście stabilizacji rynku¹⁰. Interwencjonizm, w przypadku działań mających na celu wprowadzenie równowagi gospodarczej, powodował wzrost stopy procentowej, a co za tym idzie – ograniczał poziom wydatków przedsiębiorstw. Twórca teorii monetarizmu, M. Friedman podkreślał jednak rolę państwa w walce z destabilizacją cen poprzez kontrolę ilości pieniądza w gospodarce¹¹.

Nowa ekonomia klasyczna, jako jeden z nurtów neoklasycznych (inaczej nazywana szkołą racjonalnych oczekiwań), podobnie jak nurt monetarystyczny, sprzeciwiała się nadmiernej ingerencji państwa w sferę gospodarczą. Przedstawicielami omawianej szkoły są m. in. R. Lucas oraz G.S. Becker. Za główny powód swojego stanowiska wobec ograniczenia interwencjonizmu państwowego, przedstawiciele nowej ekonomii klasycznej stawiali umiejętności, co do przewidywania procesów gospodarczych, którymi dysponują uczestnicy rynku, czyli konsumenci oraz przedsiębiorcy. Dzięki tworzeniu projekcji, co do przyszłej sytuacji gospodarczej, rynek będzie potrafił dostosować swoje działania do działań państwa, co w efekcie prowadziłyby do równowagi

2004, s. 55.

8 M. Sobol, *Zarys teorii polityki gospodarczej* (w:) *Współczesna polityka gospodarcza*, red. A. Kosztowniak, M. Sobol, CeDeWu, Warszawa 2016, s. 48.

9 Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.pl/materialy-dodatkowe/haslo/Smith-Adam-Badania-nad-natura-i-przyczynami-bogactwa-narodow;713185;713185.html> (dostęp: 23.02.2024).

10 G. Pawłowski, op. cit., s. 60.

11 P. Dobrzański, *Rola państwa we współczesnej gospodarce rynkowej*, Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji, nr 103, 2015, s. 27. https://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/116945/PDF/03_Dobrzanski_P_Rola_panstwa_we_wspolczesnej_gospodarce_rynkowej.pdf (dostęp: 23.02.2024).

rynkowej. Zatem działania interwencjonistyczne, stosowane przez państwo, nie będą w dużym stopniu wpływać na stabilność rynkową. Przedstawiciele szkoły racjonalnych oczekiwań, podobnie jak monetaryści, uważali, że główną rolą państwa, powinna być kontrola nad stabilnością cen poprzez balansowanie ilością pieniądza w gospodarce. Podkreślano znaczenie stabilności działań interwencjonistycznych, ponieważ jako główny powód kryzysów, R. Lucas oraz G.S. Becker uważali nieprzewidywalne decyzje władz państwowych w kontekście gospodarki. Ponadto, przedstawiciele nowej ekonomii klasycznej sprzeciwiali się wszelkim formom prowadzenia działalności gospodarczej przez instytucję państwa, również w takich sektorach jak oświata oraz ochrona zdrowia¹².

3. Keynesizm jako przykład teorii interwencjonizmu państwowego

Przeciwnie podejście, wobec ograniczania działalności państwa proponował J.M. Keynes. Twórca *Ogólnej teorii zatrudnienia, procentu i pieniądza*, w swoim dziele zapoczątkował dyskusje na temat wadliwości wolnorynkowej koncepcji klasycznej, popularyzując teorię interwencjonizmu państwowego w dyskursie ekonomicznym dwudziestolecia międzywojennego, jak i czasów współczesnych. Praca została opublikowana w 1936 r., w Wielkiej Brytanii.¹³ Twórca *keynesizmu*, opowiadał się za aktywną rolą państwa w regulacji gospodarki. J.M. Keynes odrzucał założenia klasyków, dotyczące naturalnego charakteru praw ekonomicznych, wpływających na równowagę koniunktury gospodarczej¹⁴. Teoria *keynesistowska* podkreślała znaczenie krańcowej skłonności do konsumpcji, której występowanie w dłuższym okresie powodowało spadek wzrostu gospodarczego oraz nasilenie się zjawiska bezrobocia. Teoria ta opierała swoje założenia na podstawie występowania w gospodarce rynkowej zjawiska nieefektywnego wykorzystywania zasobów. Keynesiści zarzucali również przedstawicielom klasycznej szkoły ekonomii nieprawidłowość, wynikającą z występowania zjawiska bezrobocia w gospodarce w stanie równowagi, a to bezrobocie określali mianem bezrobocia przymusowego. Podkreślano również wysoką wagę aktywnej działalności popytowej w kontekście zarządzania gospodarką przez instytucję państwa¹⁵. Interwencjonizm państwowy pełnił

12 G. Pawłowski, op. cit., s. 61-63.

13 J.M. Keynes, *The Collected Writings of John Maynard Keynes: Volume 7, The General Theory*, ed. E. Johnson, D. Moggridge, Royal Economy Society, London 1978, s. VII-XII.

14 A. Szymańska, *Narzędzia polityki gospodarczej stosowane przez zwolenników podejścia popytowego* (w:) H. Ćwikliński, op. cit., s. 44-45.

15 G. Przesławska, *O renesansie keynesizmu w okresie współczesnego kryzysu gospodarczego*, Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach,

więc rolę regulatora, a działania w jego ramach miały ograniczyć problem bezrobocia oraz wprowadzać równowagę w przypadku występowania sytuacji kryzysowych za pomocą polityki fiskalno-budżetowej oraz pieniężnej, regulując dzięki nim popyt globalny. Ponadto, państwo prowadząc politykę dochodową miało wpływać na poziom cen i zatrudnienie¹⁶.

4. Indeksy wolności gospodarczej

Mierniki wolności gospodarczej pozwalają określić, w jakim stopniu badane państwo wykorzystuje działania interwencjonistyczne do kształtowania gospodarki kraju. Miara wolności gospodarczej swój charakter komparatywny implementuje na dwa sposoby – pozwala porównać czasową zmianę wskaźników w danym państwie, dzięki czemu zaobserwować można, jak historycznie kształtowała się równowaga między liberalnym a interwencjonistycznym podejściem do polityki gospodarczej, a także umożliwia zestawienie różnych państw, co pozwala stworzyć ogólny obraz polityki gospodarczej na świecie. Wskaźniki wolności gospodarczej wykorzystywane są również do badań na temat korelacji poziomu liberalizacji gospodarki ze wzrostem gospodarczym¹⁷.

Brak równoznacznej definicji wolności gospodarczej powoduje występowanie zróżnicowanych metod porównawczych, na których oparte są indeksy jej pomiaru. W Tabeli 1 przedstawiono wybrane indeksy wolności gospodarczej wykorzystywane do pomiarów liberalnego podejścia państwa w kontekście polityki gospodarczej. Mimo różnorodnego podejścia do wyznaczania kategorii pomiarów, indeksy odnoszą się do tych samych kwestii w kontekście regulacji prawnych, prawa własności oraz opodatkowania, co pozwala uznać te czynniki za najważniejsze w ramach oceny wolności gospodarczej.

Tabela 1. Wybrane indeksy wolności gospodarczej

Nazwa indeksu	Organizacja tworząca	Główne kategorie
---------------	----------------------	------------------

nr 210, 2015, s. 188-189, <https://www.sbc.org.pl/dlibra/publication/edition/167922> (dostęp: 26.02.2024).

¹⁶ A. Szymańska, op. cit., s. 44-45.

¹⁷ P. Opala, A. Rzońca, *Ile wolności gospodarczej?*, Forum Obywatelskiego Rozwoju, Warszawa 2008, s. 22-24, https://for.org.pl/upload/File/zeszyty/Zeszyt_Ile_wolnosc_gospodarczej_Opala.pdf (dostęp: 23.02.2024).

Economic Freedom of the World Index	Institut Frasera	rozmiar sektora państwowego, system prawny i ochrona praw własności, jakość pieniądza, swoboda handlu międzynarodowego i przepływów kapitałowych, skala regulacji gospodarczych.
Index of Economic Freedom	Heritage Foundation	zakres regulacji, swoboda handlu, wolność podatkowa, niezależność od władzy państwowej, wolność monetarna, wolność inwestycyjna, wolność finansowa, ochrona praw własności, poziom korupcji, elastyczność rynku pracy
Transition Report	Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju	duża prywatyzacja, mała prywatyzacja, restrukturyzacja przedsiębiorstw, liberalizacja cen, handel i system kursowy, polityka konkurencji, reforma systemu bankowego, liberalizacja stóp procentowych, rynek papierów wartościowych i niebankowych instytucji finansowych

Źródło: P. Opala, A. Rzońca Ile wolności gospodarczej?, Forum Obywatelskiego Rozwoju, Warszawa 2008, s. 22-24, https://for.org.pl/upload/File/zeszyty/Zeszyt_Ile_wolnosc_i_gospodarczej_Opala.pdf (dostęp: 23.02.2024).

5. Wolność gospodarcza a możliwości wzrostu gospodarczego

Badania na temat korelacji wolności gospodarczej oraz wzrostu gospodarczego wskazywały na pozytywny wpływ liberalnego podejścia na ilościowe zmiany w produkcji dóbr i usług. Analiza poszczególnych badań, wykonywanych w latach 1995-2003, pozwala twierdzić, że¹⁸:

- szybkość wzrostu gospodarczego kształtuje wysoko rozwinięte prawo ochrony własności prywatnej;
- wysoki poziom wolności gospodarczej wpływa pozytywnie na wzrost gospodarczy zwiększając wydajność i akumulację kapitału;
- poziom aktywności prywatnych podmiotów gospodarczych zwiększa się w ramach wzrostu wolności gospodarczej w państwie;
- regulacje prawne w zatrudnieniu oraz produkcji wpływają negatywnie na wydajność podmiotów gospodarczych;
- wysokość podatków jest jednym z podstawowych czynników rozwoju szarej strefy.

Mimo pozytywnego wpływu wolnorynkowości na wzrost gospodarczy, należy pamiętać, że pełna swoboda działalności gospodarczej może prowadzić

¹⁸ Ibidem, s. 18-21.

do powstawania zjawiska zawodności rynku. Jako główne wady pełnej wolno-rynkowości uważa się występowanie monopolu naturalnego, niedoskonałość wynikająca z istnienia dóbr publicznych oraz efektów zewnętrznych, niekompletność rynków, brak rynków komplementarnych, zjawisko niedoskonałości informacji oraz występowanie bezrobocia i innych zakłóceń makroekonomicznych¹⁹. Wszystkie z powyżej wymienionych zjawisk oraz wad, negatywnie wpływają na stabilność gospodarczą, a co za tym idzie – mogą powodować spadek wzrostu gospodarczego.

6. Wzrost gospodarczy a rozwój gospodarczy

Współczesny dyskurs dotyczący oceny porównawczej gospodarek państw oraz badania poziomu pozaekonomicznych aspektów krajów, wykształcił pojęcie *rozwoju gospodarczego*. Wcześniej operowano jedynie terminem *wzrost gospodarczy*, którego definicja opierała się na ilościowych zmianach w produkcji dóbr i usług konkretnego podmiotu gospodarczego, tj. państwa lub przedsiębiorstwa. Rozwój gospodarczy również odnosi się do pomiaru produkcji, z tym że oprócz oceny ilościowej, skupia się również na ocenie jakościowej działań państwa lub przedsiębiorstwa²⁰.

Brak równoznacznej definicji aspektów jakościowych w pojęciu rozwoju gospodarczego, powoduje występowanie zróżnicowanych metod porównawczych, na których oparte są indeksy rozwoju gospodarczego. Wszelkie zestawienia opierają się jednak na determinantach ekonomicznych, np. PKB, PKB *per capita*, oraz pozaekonomicznych uwarunkowaniach, do których należą m.in.: poziom wykształcenia, średnia długość życia, wielkość populacji, poziom nierówności dochodowych oraz inne czynniki, które nie są ściśle związane z poziomem produkcji dóbr i usług, ale pośrednio wpływają na jej zmiany ilościowe. Przykładami indeksów mierzących rozwój gospodarczy, są m. in.: HDI (*Human Development Index*) oraz IOR (*Indeks Odpowiedzialnego Rozwoju*).

Human Development Index wyznaczany jest za pomocą trzech różnych indeksów miar. Pierwszy, odnoszący się do kwestii zdrowotnych (*long and healthy life*), mierzony jest za pomocą danych dotyczących oczekiwanej długości życia obywateli konkretnego państwa. Druga miara dotyczy poziomu wykształcenia społeczeństwa (*knowledge*) i mierzona jest za pomocą danych dotyczących oczekiwanej długości procesu kształcenia oraz średniej liczby lat edukacji obywateli w wieku od 25 lat. Trzeci indeks, w przeciwieństwie do dwóch

19 J.E. Stiglitz, *Ekonomia sektora publicznego*, red. R. Rapacki, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004, s. 90-102.

20 M. Machaj, R. Gwiazdowski, *Wolna Przedsiębiorczość*, Instytut Ludwiga von Misesa, Wrocław 2021, s. 102-104.

wcześniej omawianych, dotyczy wielkościowych miar gospodarki. Mierzony jest za pomocą poziomu dochodu narodowego *per capita* w USD, biorąc pod uwagę parytet siły nabywczej waluty omawianego kraju²¹.

7. Rodzaje interwencji gospodarczych oraz ich wpływ na rozwój gospodarczy

Zawodność rynku, wynikająca z pełnej wolności gospodarczej, powinna być regulowana przez państwo za pomocą konkretnych narzędzi stabilizacyjnych. W myśl teorii J.M. Keynesa, rolą państwa powinno być ograniczenie negatywnych skutków występowania pełnej swobody działalności. Proponowane poniżej przykładowe narzędzia kontroli w pewnym stopniu umożliwiają poprawę jakości życia społeczeństwa, co wpływa także na rozwój gospodarczy państwa.

Aktywna polityka fiskalna państwa, poprzez regulowanie stopy podatkowej oraz wartości wydatków pełni funkcję stabilizującą w kontekście poziomu popytu globalnego, wpływając tym również na poziom zatrudnienia. Obniżanie podatków przy jednoczesnym zwiększaniu wydatków, stymuluje popyt globalny, dzięki czemu występuje ograniczenie bezrobocia, co według teorii Keynesa, jest jednym z głównych zadań państwa w ramach polityki gospodarczej. Poziom zatrudnienia wpływa na wartość wskaźników odnoszących się do jakości życia w społeczeństwie, a co za tym idzie – niskie bezrobocie wpływa pozytywnie na rozwój gospodarczy państwa²².

Aktywna polityka pieniężna państwa, poprzez ustalanie wartości stóp procentowych wpływa na ilość pieniądza w gospodarce, a co za tym idzie – reguluje popyt konsumpcyjny oraz inwestycyjny. Wysokie stopy procentowe zwiększają „cenę” pieniądza, obniżając skłonność do inwestycji²³. Niska aktywność inwestycyjna ma realny wpływ na wartości wskaźników indeksów rozwoju gospodarczego (patrz rozdz. 8), co wskazywać może na wysoką rolę inwestycji w kontekście jakościowego ujęcia oceny stanu gospodarki.

21 *Human Development Index*, United Nations Development Programme, New York 2021, s. 1-5. https://hdr.undp.org/sites/default/files/2021-22_HDR/hdr2021-22_technical_notes.pdf (dostęp: 27.02.2024).

22 D. Begg, S. Fischer, R. Dornbusch, *Makroekonomia*, red. R. Rapacki, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2007, s. 89-91.

23 *Ibidem*, s. 164-167.

8. Indeks Odpowiedzialnego Rozwoju, jako uzasadnienie interwencji państwa

Indeks Odpowiedzialnego Rozwoju (IOR), opracowywany przez Polski Instytut Ekonomiczny, jako jedna z metod porównawczych miar rozwoju gospodarczego, ukazuje rokroczne zmiany poszczególnych czynników dobrobytu społecznego, pozwalając na ukazanie tendencji rozwojowych poszczególnych państw, jak również sporządzenie listy przedstawiającej, które z nich wyróżniają się na tle innych²⁴.

IOR prezentuje podział na cztery grupy (*filary*) czynników. Filar I, odnosi się do ilościowego ujęcia konsumpcji dóbr i usług na jednego mieszkańca (*per capita*). Na wartość wskaźnika składa się średnia wartość konsumowanych dóbr i usług *per capita* oraz wartość odwróconego współczynnika *Giniego*, określającego relacje dochodowe między najuboższą, a najzamożniejszą częścią społeczeństwa opisywanej gospodarki. Filar II, dotyczy czynników wpływających na rozwój przyszłego poziomu dobrobytu w społeczeństwie. Wielkość wskaźnika oparto na strukturze wydatków na badania, rozwój oraz edukację w relacji do PKB kraju. Filar III, odnosi się do poziomu zaspokojenia potrzeb życiowych w społeczeństwie. Wskaźnik oparty jest na trzech wartościach: przewidywanej długości życia, liczbie umyślnych zabójstw w przeliczeniu na mieszkańca, oraz poziomie zanieczyszczenia powietrza. Filar IV, dotyczy czynników, dzięki którym dane państwo odpowiada za przyszły stan środowiska. Wielkość wskaźnika wyznaczana jest poprzez uwzględnienie bieżącej emisji na jednostkę PKB oraz redukcji emisji w ostatnich 20 latach²⁵.

Należy zauważyć, że mierniki zrównoważonego rozwoju, zawarte w filarze II, III oraz IV, w gospodarce o wysokim wskaźniku wolności gospodarczej, nie notowałyby znacznych wzrostów. Wynika to z pierwszorzędneho celu przedsiębiorstwa, jakim jest maksymalizacja zysku netto²⁶. Liberalne podejście do polityki gospodarczej, może wpływać negatywnie na jej wartości w kontekście miar jakościowych. Zatem rolą państwa, w przypadku chęci zwiększenia jakości życia, powinno być dbanie o te sfery gospodarki, które w warunkach pełnej swobody gospodarczej, byłby zaniechane, np. kwestie środowiskowe,

24 *Indeks Odpowiedzialnego Rozwoju 2023*, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa 2023, s.6. <https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2024/01/Indeks-IOR-2023.pdf> (dostęp: 23.02.2024).

25 *Ibidem*, s.15-16.

26 Z. Dach, B. Szopa, *Podstawy makroekonomii*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Kraków 2004, s. 50-58.

kwestie bezpieczeństwa (wymiar sprawiedliwości, kwestie sądownictwa) oraz sektor ochrony zdrowia²⁷.

9. Analiza Indeksu Odpowiedzialnego Rozwoju dla Polski oraz rekomendacje dotyczące optymalnego systemu gospodarczego w Polsce

Polska w 2023 roku znajdowała się na 26. miejscu rankingu IOR spośród badanych państw. Wynik taki należy traktować pozytywnie, z uwagi na awans o 7 miejsc w porównaniu do 2022 roku. Warto dodać, że Polska, jako jedyny kraj z grupy Wyszehradzkiej awansował w rankingu Indeksu Odpowiedzialnego Rozwoju w ciągu tego roku.

Porównując wartości wskaźników do średniej Unii Europejskiej, Polska notuje wyższe wartości jedynie w filarze IV, w filarze I wartość wskaźnika jest równa średniej kontynentu, zaś pozostałe filary prezentują niższe wartości przyrównując je do średniej UE. Polska na tle grupy Wyszehradzkiej wyróżnia się najbardziej w filarze IV, notując najwyższe wartości dzięki poziomowi redukcji emisji przyrównanej do wyniku z 1990 roku²⁸.

Analiza wartości 4 wskaźników w IOR dla Polski pozwala wytypować elementy, na których należy skupić się priorytetowo w kontekście zrównoważonego rozwoju kraju w przyszłości. Najważniejszą kwestią jest rozwój technologiczny zawarty w II filarze. Średnia wartość w filarze II dla pozostałych 25 krajów znajdujących się wyżej w IOR wynosi 4,9, w przypadku Polski wskaźnik przyjmuje wartość 3,5 i jest to najwyższe odchylenie spośród wszystkich filarów do średniej pozostałych państw w 2023 roku.

Powyższe informacje pozwalają twierdzić, że polityka gospodarcza prowadzona przez państwo polskie powinna zakładać znaczny wzrost wydatków na badania, rozwój oraz edukację. Należy zwrócić uwagę również na wartości wskaźników w III filarze – odchylenie między średnią wartością krajów znajdujących się nad Polską, a wartością omawianego państwa wynosi – 0,4²⁹. Na tej podstawie, sugerowane jest skupienie się na zwiększeniu oczekiwanej długości życia oraz jakości powietrza.

Rekomendowane jest przekazanie dodatkowych środków na uwydatnienie systemu ochrony zdrowia, oraz rewitalizację źródeł zanieczyszczenia powietrza – systemów grzewczych gospodarstw domowych oraz przeprowadzenie

27 Ibidem.

28 *Indeks Odpowiedzialnego Rozwoju 2023*, op. cit., s. 7-13.

29 Ibidem.

procesów dążących do odpowiedzialnego procesu wygaszania elektrowni węglowych poprzez wsparcie sektora jądrowego wraz z OZE.

Podsumowanie

Dyskurs na temat podejścia do polityki gospodarczej wykształcił dwie, zróżnicowane postawy wobec działalności państwa w sferze gospodarczej. Wolność gospodarcza oraz interwencjonizm państwowy są nieodłącznym elementem zarządzania gospodarką, posiadają wady oraz zalety, a zadaniem państw jest zachowanie odpowiedniej równowagi między swobodą działalności gospodarczej w obszarze państwa, a wprowadzaniem regulacji, czy też aktywnym prowadzeniem polityki fiskalnej oraz monetarnej.

Liberalne podejście do polityki gospodarczej jednoznacznie wskazuje na wzrost wielkościowych miar ilości produkcji dóbr oraz usług w państwie umożliwiającym swobodę działania w gospodarce rynkowej. Należy jednak pamiętać, że wzrost gospodarczy, nie jest tożsamy z rozwojem gospodarczym, a we współczesnym świecie są to wartości równie ważne.

Występowanie trudności w dążeniu do konsekwentnego, zrównoważonego rozwoju jest rzeczą nad wyraz naturalną. Przewidywanie zagrożeń, które mogą dotyczyć Polski podczas procesu usprawniania wskaźników IOR, pozwoli na minimalizację strat z niego wynikających. Do najważniejszych trudności należeć będzie odnalezienie równowagi między wszystkimi filarami Indeksu Odpowiedzialnego Rozwoju. Mimo zróżnicowanych wskaźników, są one ze sobą skorelowane, stąd też wzrost przeznaczonych środków na badania, rozwój oraz edukację może wpływać na spadek wartości transferów pieniężnych na rewitalizację sektora ciepłowniczego, energetycznego oraz wsparcie systemu ochrony zdrowia. Wynika to ze skończonego charakteru budżetu państwa. Środki pieniężne mogą zostać przeznaczone do maksymalnej wartości wyznaczonej przez stabilność gospodarki. W przypadku naruszenia stabilności budżetu, państwo będzie zmuszone do odnalezienia sposobu na zwiększenie dochodów rozporządzalnych, co skutkować może podniesieniem podatków oraz zniesieniem ulg, wpływając negatywnie na wartość produkcji dóbr i usług sektora prywatnego, ściśle powiązanego z I filarem IOR. Zadaniem państwa jest więc odnalezienie optimum, w którym balansowanie między wsparciem czynników pozaekonomicznych nie będzie wywoływać ogromnych zmian w wielkościach ekonomicznych.

Bibliografia

- Balcerowicz L., Odkrywając wolność: przeciw zniewoleniu umysłów / wyboru tekstów dokonał i wstępem opatrzył Leszek Balcerowicz, Zysk i S-ka Wydawnictwo, Poznań 2012.
- Begg D., Fischer S., Dornbusch R., Makroekonomia, red. Ryszard Rapacki, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2007.
- Dach Z., Szopa B., Podstawy makroekonomii, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Kraków 2004.
- Dobrzański P., Rola państwa we współczesnej gospodarce rynkowej, Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji, nr 103, 2015, https://repozytorium.uni.wroc.pl/Content/116945/PDF/03_Dobrzanski_P_Rola_panstwa_we_wspolczesnej_gospodarce_rynkowej.pdf
- Encyklopedia PWN, <https://encyklopedia.pwn.pl/materialy-dodatkowe/haslo/Smith-Adam-Badania-nad-natura-i-przyczynami-bogactwa-narodow;713185;713185.html>
- Gwiazdowski R., Machaj M., Wolna przedsiębiorczość, Instytut Ludwiga von Misesa, Wrocław 2021.
- Human Development Index, United Nations Development Programme, New York 2021, https://hdr.undp.org/sites/default/files/2021-22_HDR/hdr2021-22_technical_notes.pdf
- Keynes J.M., The Collected Writings of John Maynard Keynes: Volume 7, The General Theory, ed. E. Johnson, D. Moggridge, Royal Economy Society, London, 1978, s. VII-XII.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483
- Opala P., Rzońca A., Ile wolności gospodarczej?, Forum Obywatelskiego Rozwoju, Warszawa 2008, https://for.org.pl/upload/File/zeszyty/Zeszyt_Ile_wolnosc_gospodarczej_Opala.pdf
- Pawłowski G., Narzędzia polityki gospodarczej proponowane przez neoklasyków (w:) Polityka Gospodarcza, red. H. Ćwikliński, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2004.
- Polski Instytut Ekonomiczny, Indeks Odpowiedzialnego Rozwoju 2023, Warszawa 2023, <https://pie.net.pl/wp-content/uploads/2024/01/Indeks-IOR-2023.pdf>
- Prześlawska G., O renesansie keynesizmu w okresie współczesnego kryzysu gospodarczego, Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, nr 210, 2015, <https://www.sbc.org.pl/dlibra/publication/edition/167922>
- Smith A., Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów, tł. O. Einfeld, S. Wolff, Gebethner i Wolff, Warszawa 1927, s. 5-6.
- Sobol M., Zarys teorii polityki gospodarczej (w:) Współczesna polityka gospodarcza, red. A. Kosztowniak, M. Sobol, CeDeWu, Warszawa 2016.
- Stiglitz J.E., Ekonomia sektora publicznego, red. Ryszard Rapacki, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
- Szeworski A., Interwencjonizm państwowy w świetle historycznej ewolucji funkcji społeczno-gospodarczych państwa kapitalistycznego, Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Oeconomica, nr 72, 1987, https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.hdl_11089_6149

Szymańska A., Narzędzia polityki gospodarczej stosowane przez zwolenników podejścia popytowego (w:) *Polityka Gospodarcza*, red. H. Ćwikliński, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2004.

Streszczenie

W artykule podjęto dyskusję na temat dwóch głównych podejść do funkcjonowania gospodarki – wolności gospodarczej i interwencjonizmu państwowego. Przedstawiono główne teorie związane z tymi podejściami oraz ich wpływ na wzrost i rozwój gospodarczy. Analizując różne wskaźniki wolności gospodarczej oraz Indeks Odpowiedzialnego Rozwoju, stwierdzono pozytywny wpływ liberalnego podejścia na wzrost gospodarczy, lecz zaznaczono również konieczność umiarkowanej interwencji państwa w niektórych obszarach dla zapewnienia zrównoważonego rozwoju. Indeks Odpowiedzialnego Rozwoju dla Polski ukazał zarówno pozytywne trendy, jak i obszary wymagające dalszego rozwoju. Wskazano na potrzebę większych nakładów na badania, rozwój oraz edukację, co może wpłynąć na poprawę jakości życia i wydajność gospodarczą. Jednocześnie wskazano na konieczność równoważenia działań w różnych obszarach, aby uniknąć nadmiernych obciążeń dla budżetu państwa oraz sektora prywatnego.

Słowa kluczowe: wolność gospodarcza, interwencjonizm państwowy, wzrost gospodarczy, rozwój gospodarczy, Indeks Zrównoważonego Rozwoju

ECONOMIC FREEDOM AND INTERVENTIONISM IN THEORY AND PRACTICE OF ECONOMICS

Summary

The article discusses two main approaches to economic functioning – economic freedom and state interventionism. The main theories associated with these approaches and their impact on economic growth and development were presented. Analyzing various indicators of economic freedom and the Index of Responsible Development, a positive effect of the liberal approach on economic growth was noted. Still, it was also emphasized that moderate state intervention in some areas is necessary to ensure sustainable development. The Index of Responsible Development for Poland shows positive trends and areas requiring further development. The need for increased investment in research, development, and education was indicated, which can improve quality of life and economic efficiency. At the same time, the need to balance actions in various areas to avoid excessive burdens on the state budget and the private sector was highlighted.

Keywords: economic freedom, state interventionism, economic growth, economic development, Sustainable Development Index